

MIROSLAV HOLUB

POEZIE

14

Miroslav Holub

ONO SE LETĚLO

BÁSNĚ

O knize

Ono se letělo (1994). Kniha je autorovou životní bilancí, knihou vzpomínek na dětství a mládí. Podobně jako v *Ne patrně ne* (1989) se i zde jedná o mozaiku krátkých próz a básní, tematicky sjednocených Plzní, rodištěm Miroslava Holuba.

O autorovi

MIROSLAV HOLUB

(13. září 1923, Plzeň–14. července 1998, Praha)

byl český básník, prozaik, esejista, překladatel. Narodil se v rodině právníka, dlouholetého zaměstnance plzeňského ředitelství státních drah; rozhodující intelektuální vliv na Holuba měla ovšem matka, středoškolská učitelka jazyků. Jeho první manželkou byla herečka Věra Koltová. Syn Radovan Holub (*1949) je filmový žurnalista. – Obecnou školu a klasické gymnázium Holub vychodil v rodišti. Maturoval v roce 1942 a do konce války

pracoval jako pomocný dělník ve skladu řeziva a na překladovém nádraží. (Od roku 1944 se datují jeho první pokusy o básnickou tvorbu, inspirované francouzskou poezií v překladech Karla Čapka a surrealismem Vítězslava Nezvala.) Roku 1945 se v Praze zapsal na Přírodovědeckou fakultu, 1946 však přestoupil na Lékařskou fakultu UK (MUDr. 1953). Při studiích byl zároveň (1945–1952) pomocnou vědeckou silou v Ústavu pro filozofii a historii přírodních věd řízeného prof. Otakarem Matouškem, jehož semináře také navštěvoval. Docházel i na přednášky z logiky, filozofie a literární historie. Působil ve vysokoškolské organizaci Mladá generace československých přírodovědců. V letech 1953–1954 pracoval jako patolog

v pražské nemocnici na Bulovce, odtud přešel do Biologického (později Mikrobiologického) ústavu ČSAV, kde se věnoval především imunologii. V roce 1970 byl z politických důvodů propuštěn, po krátké době však přijat do nově založeného Institutu klinické a experimentální medicíny (IKEM) v Praze-Krči. Výsledky svých výzkumů z oblasti imunologie publikoval od roku 1958 doma i v zahraničí v řadě vědeckých studií i rozsáhlejších knižních publikací. Dosáhl hodnosti CSc. (1958), DrSc. (1991) a doktorátu honoris causa na univerzitě v Oberlinu (USA, 1985). V 60. letech a znovu od konce 70. let hojně cestoval či hostoval v zahraničí, povětšinou s cíli vědeckými, též však literárními (mj. navštívil Anglii, SRN, Francii, Irsko, Řecko, Čínu, Indii, Izrael, Austrálii, Mexiko). Jako vědec i literát často a dlouhodoběji pobýval v USA (1962, 1963, 1965–1967, od konce 70. let pravidelně každý třetí rok).

Bibliografie:

Beletrie: Denní služba (BB 1958); Achilles a želva (BB 1960); Slabikář (BB 1961); Jdi a otevři dveře (BB 1961); Studie k problémům poezie (B 1962, tisk k 10. výročí Literárních novin); Kam teče krev (BB 1963, s fotogra-

fiemi J. Paříka); Zcela nesoustavná zoologie (BB 1963, k fotografiím K. Přibyla); Tak zvané srdce (BB 1963); Anděl na kolečkách (básnický cestopis, 1963; rozšíř. 1964); Tři kroky po zemi (sloupky, EE 1965); Ačkoli (BB 1969); Žít v New Yorku (E cestopis., 1969); Beton (BB 1970); Události (BB 1971); Stručné úvahy (BB 1971, sazba rozmetána); Naopak (BB 1982); Interferon čili O divadle (BB 1986); K principu rolničky (sloupky, 1987); Maxwellův démon čili O tvořivosti (EE 1988); NE patrně NE: Zcela malá knížka nadávek, zákonů, odkazů apod. (BB, aforismy, 1989); Skrytá zášť věku (sloupky, 1990); Syndrom mizející plíce (BB 1990); O příčinách porušení a zkázy těl lidských (EE, sloupky, 1992); Ono se letělo (vzpomínkové EE, BB 1994); Aladinova lampa (cestopisné PP, 1996); Narození Sisyfovo (1998).

Souborné vydání: Spisy (vychází od roku 2003 v nakladatelství Carpe diem, z plánovaných čtyřech svazků vyšly dosud tři: Básně, 2003; Cestopisné prózy, 2003; Eseje a sloupky, 2005; ed. M. Huvar).

Výbory: Anamnéza (1964); Sagitální řez (1988); Model člověka (slovensky, Bratislava 1990, ed. J. Kolenič); Lepší role už nedostaneme (2000, ed. M. Huvar, obsahuje CD se záznamem recitátorských, hudebních a divadelních interpretací Holubovy poezie, k omezenému počtu výtisků přiloženo též DVD se záznamem inscenace Holubových básní v divadle poezie Regina Břeclav); Časoprostor (2002, ed. V. Justl).

Ostatní: New York (1966, text ve fotografické publikaci E. Fukové, M. Novotného a M. Šechtové).

(Zdroj: Slovník české literatury po roce 1945)

Knihu nabízíme rovněž v aplikaci CARPE DIEM ONLINE.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření, je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani její část nesmí být publikována, uchovávána v rešeršním systému nebo přenášena jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez předchozího souhlasu nakladatelství.

No part of this may be reproduced in any form or by any electronic or mechanical means including information storage and retrieval systems, without permission in writing from the author. The only exception is by a reviewer, who may quote short excerpts in a review.

© Miroslav Holub – dědicové c/o DILIA, 2014

Foto © Michal Huvar, 2014

© Carpe diem, 2014

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU

978-80-7487-081-1 (ePub)

978-80-7487-082-8 (pdf)

Miroslav Holub

Ono se letělo

Suita z rodného města

2014

*Jiří Kolář: Prózu nikdy...
O sobě ani tak moc ne.
Jen jsem vzal na pomoc rodné město.*

*Ostatně podstatou poezie se jeví
vkládat do dosti bezmezných vnitřních
dějin začátky a konce.*

Suita je prý řada skladbiček, jež mohou stát i samostatně, ale pohromadě je jim líp; ostatně jsou zpravidla v jedné tónině.

Tóninu zde udává známá věta Josefa Švejka. To vítám, když je někdo přímo vodněkud.

Jelikož část skladbiček vznikla již před mnoha lety, to původní „vodněkud“ táhne nejen s člověkem, ale hlavně táhne člověkem jako míza (lymfa), označil jsem je názvy knih, do nichž byly původně uzavřeny. Ostatní byly sepsány až teď, ovšem s vědomím čestného dluhu Josefu Hrubému a Josefu Koenigsmarkovi, kteří něco na ten způsob plánovali v r. 1969–70, ale stačil jsem napsat jen titul (jiný), a pak spadla klec na všechny dobré rodáky.

M. H.

Ono se letělo

Na známém velkém sněmu ptačím v Budějovicích usneseno, že bude uspořádána soutěž v rychlosti.

Kdo bude první v Praze na Staroměstském náměstí, kde odevždy dochází k rozhodujícím historickým aktům, jako poprava rozličných německých a českých pánů nebo vyretušování jednoho partajního tajemníka.

Pták fregatka tleskla na budějovickém náměstí křídly a frrr, letěli.

Na Staroměstské náměstí dorazila, jak známo, první vlaštovka. Poté jiříčka. Následoval orel, jestřáb a ostříž. Pak špaček, kos a hýl. Racek a volavka. Konipas a modřinka. Strnad a čížek. Sojka a straka. Skřivan a pěnice. Puštík a výr. Střízlík a ledňáček, jak tak šly větry.

Když už byli všichni, jak je uvádí Jandův Přírodopis, když už i dopingové zkoušky byly provedeny (u ptáků mnohem jednodušší, vzhledem ke kloace), když už se chystalo i dekorování vítězů a odevzdávání diplomů účastníkům, povšiml se chocholouš, že chybí holub.

Raroh pravil, že to není s kostelním řádem a že se musí hledat, zda neupadl do tenat, čímž by se závod stal neregulérním. I letěli zase zpět. Káňata, poštolky a sokoli pátrali ostrým zrakem. Benešov – nic. Votice – nic. Až u Putimi něco bílého. Ptáci se snesli do oraníště, kdež shledali kráčejičího ptáka holuba.

– Kde seš, holube, zvolal čáp vyčítavě. Všichni už jsme doletěli na Staromák a zpátky a ty nikde!

– Jo ták, pravil holub. Vono se letělo?

Tolik prostinká anekdota. I když nevidím valného rozdílu mezi pořádnou anekdotou a hmatatelnou literaturou, jež netrpí duchovním nadýmáním a větry.

Tolik prostinká anekdota. A i když vůbec nemohu za jméno, které jsem si nedal a které údajně pochází od Přibíků z Klenové, což byli asi pěkní ptáčkové,

neboť ani Západočeskou galerii na svém hradu nezaložili, nemohu, než se nepřiznat k životnímu pocitu v oraništi krácejícího ptáka.

Kdykoli vzpomenu Plzně, vzdálené deset či dvacet, třicet či čtyřicet let, mám vtíravý pocit, že se letělo a já jsem si, žel, nepovšiml.

Pták

Pták, jenž zobe sekundy.
Pták, jenž polyká minuty.
Pták, jenž tráví hodiny.

Pták paměť, jenž
činí přítomným
dávno potopený tón zvonu.

Pták chycený do papírového
kornoutu, pták usednuvší
na lep slz, pták tlukoucí křídly
v hloubi hladomorných knih,

pták otrok písma, jež
samo je otrokem paměti,

pták, který smazal
čtvrtý rozměr krajiny
a teď cvrliká v útrokách,
pták kostřička, pták
špinavý křehký hrudníček,
pták slepené peří,
pták záděra za nehtem,

pták skrze něž už nebude
nikdy klid.

Vertikální město

Je to samozřejmě nesmysl, že se člověk narodí v nějakém městě. Narodí se v jakémsi poháru vzduchu, který je rosolovitý a kovově drhne a drncí. Je to jako náhle být vytasen proti bezprostřednímu světlu a zbaven všech nočních hnízd.

Kolem nejdřív narostou čtyři polštáře, pak čtyři pelesti a posléze čtyři stěny s plynovou lampou nahoře. Je to antarktická pouť a trosečník touží po krvi.

Kolem čtyř stěn zvolna narůstají labyrinty. Průchody. Brány. Pasáže a průplavy. Několik Minotaurů řve z velké dálky. Po určité věčnosti je to dům a dole pod oknem se vytvoří závratný důl dvorku, kamž lze vrhati hračky, takže je za chvíli přinesou zpět ožrané od krys. Domečky a zelené plůtky se stopami ostrých potkaních zubů. Takže narostou potkani, jimž se říká krysy, a propasti, jimž se říká pohádky.

Pak naroste Skrétova ulice.

Zvolna se pomnožují chodníky z žulových desek, až ke klandru kolem houští nad zastávkou Říšské předměstí. Narostla zastávka Říšské předměstí a ze zásobníku hrůz tu a tam vyhřezne vlak.

Teprve pak začne zeměměřičství se vzpaženou rukou, jež se drží velké ruky nahoře. Zeměměřičstvím dochází k samoplození dalších ulic, které tu evidentně nikdy nebyly, bloků a velmi zvláštního druhu tříd, v nichž zvoní a kvílí tramvaj: tyto třídy se prodlužují den za dnem, až dosáhnou na náměstí. Nebo do parku.

Během narůstání náměstí a parků dochází ke zkáze ulice Skrétovy, jež přestala býti jedinou, jakož i k mnohahlasému halasu lidí jiné krve, jichž je více než nás a kteří se překrývají jako filmová okénka posléze dávající film s dějem a titulky.

Je to hrozné, ale ze všeho toho růstu a halasu a okénkování je teprve zaseto to, co je jednou nazve rodným městem, co poroste a poroste do té doby, než se to scvrkne na břevno v oku tvém.

Město tedy roste s jedním každým a pulzuje a mizí a znovu roste a vůbec nikdo není z něj, nýbrž ono jest z každého. Batolivého i posthumního.

Není jedna horizontální Plzeň. Je deset tisíc vertikálních Plzní, jež se narodily z nás. Pokud si nemyslíme, že nás dcera faraónů vylovila z Nilu.

Je jedna Plzeň jednoho člověka. Vyhodil ji z okna, ale přinesli ji zpátky ožranou od potkanů, jímž se říká krysy.

*Když stahoval Apollon Marsya z kůže,
ozývala se hudba píšťců a Athéna zkřivila
tvář. Hluboko uvnitř pak tikaly pendlovky
a budíky a záclony se chvěly v průvanu
a byly počaty generace mlčících, beze-
jmenných dětí a vnuků, hrdých na svůj
rodný evropský dům.*

Křestní list

Den narození – den křtu.
Pendlovky nataženy,
skříň uzamčena, aby
nevypadly dveře.
Lože manželské, vyznání
pod obojí, aby nezkyslo víno
za podzimní bouřky. Kaplan černý jako kos,
kropenka, roráty.

Tři kila dvacet,
kůže růžová, mírně ikterická,
vlásek lenivý. A řev.
Stáří dva milióny pět set let.

Až k stáru to stáhneme,
na pár stovek,
protože na víc už
nemáme buňky.

Závěs

Jakékoli osobní vzpomínky nenávratně končí jako kus – kousek – struska – výtrus literární, jakmile dojdeme objevu, že jsme se neochvějnou pílí vypracovali, že si dneska mládež neváží božího daru a že podmínky našeho dětinného života byly sice tvrdé, leč upřímné a duši bližší než dnešní nadzvukové lety a splachování záchodu systémem Watersave. Což mi připomíná, že rodina Thomase Alvy Edisona neměla v rodinném domě v městě Milan, Ohio, hajzl vůbec a chodili na zahradu, ale vynálezce se tomu v pamětech vyhnul.

Vůbec si nemyslím, že Plzeň byla krásná a blízká lidské duši, ba dokonce, jak mi pořád zdůrazňovala maminka, vzdorovala husitům, což bylo proti duši českých dějin, a navíc měla v mých dobách socana na radnici, tj. socdem starostu Pika, což bylo proti národně demokratické duši mého otce a údajně slušných lidí vůbec.

Byl jsem jemně vychován vlastně proti Plzni.

Také podmínky dětství byly netvrdé, netklivé, bavlnkovité a zahradní a se dvěma záchody, byť nevytápěnými, takže jsem se ani nemohl moc vypracovat. Na horním záchodu měl člověk nicméně před očima bělavý závěs potištěný hnědými čtverečky s hnědými pecičkami uprostřed, v nekonečných řadách a sloupcích svisle a vodorovně.

Počítával jsem je v obou kolmých směrech, a to s vágním pocitem, že jsem taky jemně proti svému vlastnímu a zdánlivě přítomnému dětství.

Počítával jsem někdy až do dvou, jindy do tří set a odhadoval, kolik je pecičkových čtverečků v jednom sloupci včetně zapožití, v jednom záhybu a v celé ploše, je-li jich co hvězd na nebi či co domů v Plzni, nebo co malých hochů na světě, nebo všech dětí na hajzlu v této chvíli, nebo všech lidí, co kdy byli.

Nekonečno představované čtverečkovým závěsem na mne značně a pravidelně působilo. Byl to zá-

věs transcendentní na straně jedné a relativistický na straně druhé.

Nasvědčoval svou neřešitelností tomu, že na tom nesmí nijak moc záležet kolik je koho, proti čemu jsme vychováváni a kde dlíme se svým konečnem.

Doma

Jak z loňské pavučiny
z vrzavé lenošky vyhlížela:
„Vypadáš dobře, hochu.“

A rány se hojily,
byli jsme zas dětmi
a nebyla škola.

A když bylo nejhůř
a nebylo noci a dne
a nebylo nahoře a dole
a sotva dech jsme popadali,

říkala
z pavučin,
vypadáš dobře, hochu.

A rány se jí hojily před očima,
třebaže už
byla slepá.

(Achilles a želva)

Altánek

Není pravda, že v předprvoválečných, poprvoválečných či předruhoválečných zahradních čtvrtích na Lochotíně, na Slovanech a na Borech vystavěli více či méně zazobaní měšťtění vily, vilky a domky, dbající neznámého jim slova básníkovy, řekněte, co z nás kdo byl, nebyti snů těch námořnických. Právě skrze ty sny námořnické nevystavěli jen vilky; magnólie. Buxusy. Tulipány. Narcisy, řečené asfodily, neboť tak to měl rád Edgar Allan Poe. Mechy jako pan Šedivec u nás v Bezovce. Meruzalky. Garáže. Lilie. Šeríky. Šiky jiřin a psí víno na ozdobných zdech.

Na zavrcholení díla postavili altánky, pro ty sny (námořnické).

Altánek jest dílo více než lidské. Lidské jest budovati střechu nad hlavou či nad kapotou. Když tu jest, stavíme altánek jakožto střechu nad myšlenkou héra. Myšlenka jest, že jsme víc než jsme, máme víc než máme a budeme plesati nad hovězí polívkou ještě před vystydnutím v koutu zahrady. Altánek jest velký sen člověka, jenž jako čínský básník kreslí (v duchu) tuší, ačkoli v reálu počítá, kolik může na sobotu koupit buřtů.

Altánek jest velký sen o splynutí s lichospeřenou přírodou, aniž bychom se váleli v trávě, kde mohou být v srpnu medvěděnky. Altánek jest sen posledního císaře, který byl vyvržen na ostrov jedné zahrady.

Altánek je osobní zárodek věže babylonské, zárodek zastavivší se ve vývoji jako kostrční kost. Nicméně zárodek „učinění si jména“, jak praví bible. Kafka usoudil o věži babylonské, že... spíš se lze nadít, že příští generace zbourá to, co bylo postaveno, a začně znovu... – což jest Urgeist altánku. Ačli není altánek oním městečkem, jež podle Kafky vzniká místo strmé struktury a napozatím. A je-li pro věž babylonskou navíc příznačné, ba směrodatné, její zcela přirozené nedokončení, opuštění, její abortivnost, její rezignace předem, pak altánek je vlastně nejen

zárodkem, ale i konečným stavem věže scvrklé jako mumie obézního mnicha.

Naše rodina také vybudovala altánek. Jedli jsme v něm jedné neděle na kraji dějin hovězí polévku a řízky s hlávkovým salátem a tím to skončilo.

Pak se tam ukládaly lístky, lísy, lísky, ližiny, líhy, listovky, linoryty, vycpaná línající káňata a liché naděje. Altánek se stal flétničkou lítostné meluzíny.

Altánek se stal příbytkem beznaděje, na niž začalo pršet. Stal se troskou pevnosti, která dobyla sama sebe. Stal se državou, již nám nikdo neukradne, neboť se zcizila sama ze své podstaty.

Bezbrhá tklivost českého altánku by měla být zmíněna v hymně i státním znaku.

Naše města se skládají zejména z našich altánků, z nichž jen málokterý přístřešně přežije jako improvizovaný kurník na podělané slepice držené na černo a vydávané za orly.

A budovali-li ve městech minulých věků altánky rovnou jako chlívky, takže naše města bývala z nejsmradlavějších v Evropě, byl princip týž, neboť ani tři městská prasata nemusí tolik smrdět, když se jim věnujeme druhý rok stejně jako v okamžiu instalace a ne jako altánku.

Altánek je velký průměr bytostné lichosti. Pokud nemáme města, věže a domky, pak altánek vznikne kdekoli v bytě, nabývá podobu kredence, zákoutí s gobelinem, zátiší s babičkou a porcelánem, knihovny nebo věže na zvuky. Altánek klasicistní, secesní, empírový, zejména pak rokokový nebo z duševní etapy raně republikánského či pozdně postbolševického baroka.

Vzpomínám upřímně a ve dne i ve snu našeho domu: to jest vzpomínám altánku jako bezhlavé vetché sochy vrozené marnosti.

Střecha nad hlavou

Sotva naroste lidská hlava,
vypučí nad ní
fialová nutnost stropu, jeskyně
a krtčí díry.

Neboť je známo od mnohonožek,
že vždycy je dost nohou na to, někam dojít,
ale někdy není dost nohou na to,
zalézt včas zpět.

Blesky z koženého toulce bohů
zuřivě bubnují do plechu na střeše
a tak vzniká reliéf domova
a přibližný portrét
otce a matky.

A v černé díře na konci světa
bude makové zrnko, zahrnující veškeré
jeskyně, doupata a krovy,
jakož i zhroucený altánek na naší zahradě,
nejslabší místo naší předem poražené
třtinové domobrany.

*Na střeách vyrůstají kostry našich
snů. Zpravidla trochu nakřivo. Za tem-
ných nocí na nich usedají andělé a čistí
si pařátky od prachu rozpadu. Za bílého
dne na ně brnkají kosmická vlákna zby-
lá od Velkého třesku. Avšak za soumra-
ku, v hodině mezi psem a vlkem, jak by
řek Skácel, tady chodí hladové straši-
dlo, kope do popraskaných tašek a kvílí.
Sbohem, sbohem, vzpomeň si na mne,
ty vole.*

Letiště

Borské letiště je porostlé travou a kravinci. Na odpolední vycházce, hodobožově oděni, sbíráme tyto, řádně vyschlé, otec do aktovky, matka do kabely, já do školní brašny. Otec, hrdě napřímen, se rozhlíží, aby nás nikdo neviděl, ani z trestnice, ani od hangárů.

Je to něco jako prvotní hřích a hluboce se stydím před tváří archanděla, jehož hlava čouhá z pískových lomů za hangáry.

Z kravinců má být zahradní hnojivo v sudu, ale nikdy není, neboť vždycky nějak zbroučíví a zmechne se.

Takové jsou důsledky hříchů. Od Nosků skrze plot hledí na to nehybné oko slepice, jež jest uzavřeno trojúhelníkem.

Pročež jdeme na letiště znovu a ještě znovu. Hangáry voní jakýmsi těžkým olejem.

Avšak k hangáru dojíždí hnědý cvičný dvouplošník. Když se obrátí proti nám, je řev vrtule roven řevu útočícího Šir Chana a není úniku. Nebe je rozlomeno a rodiče jsou bezmocni.

Jsme sami, jako ve snu, v němž se vzlétá těžce.

Ten, kdo vzlétá těžce, ten vždycky ještě nejdál doletěl, praví básník.

Básník asi taky něco musel sbírat, že přišel na takovou myšlenku.

Za domem

Za domem dřavý kastrol na osudy.
Koloběžka zmoudřelá věkem.
Na šňůře obláček starého dechu.
Oxid dusíku. Kapka krve.

A v kůlně na hromadě
hadry, hadice, hádky
a andělé.

K podstatě lyriky

Na půdě, za těžkými plechovými dveřmi, trochu strašilo, zejména po setmění, myslím takové ty dlouhé hadovité tasemnice, co se vinou po trámech a poulí oči; zatímco za rohem jukají kulatá dravá péřová kuřátka.

Ve sklepě pak bývala husa v bedně, kterou třikrát denně cpaly praženými chlebovými šiškami. Bez narkózy, jen se šiška namočila ve vodě a na huse se klečelo.

Když se otevřely dveře do sklepa, husa zdola jemně a lyricky štěbetala. Byla v té prádelně osamělá a měla radost, že zas někdo jde.

Myslím, že to byla a je sama podstata lyrického básnictví.

Husy

Váhavou řadou
mezi domečky a mechem
jdou, hledající
nenalezitelné.

Týden co týden
jedna a jedna mizí z nich
a bílé peří
víří v kuchyních.

Váhavou řadou
ty, které zbyly, jdou pak zpět
a prázdné místo
kolébavé
vedou si uprostřed.

Týden co týden
mezi domečky a mechem
každá z nich věří
posledním dechem,

tentokrát jistě
něčím se změní husí svět,
rozpjatým křídlem
dá nám uletět.

Rozpjatým křídlem
dá nám uletět.

(Denní služba)

O původu Spejbla

Zhasne se a na jevišti Divadélka feriálních osad dochází ke zjevení země Havilah, kdež jest zlato. Huhňavými hlasy hovoří svatý Hurvínek a Spejbl. Jakož i mimo čas a mimo prostor.

Všichni se smějí, což je lepší alternativa svatosti.

Ohnivý keř hoří, aniž by jej ubývalo.

Spejbl jede v automobilu, Kašpárek na koni. Papoušek na motocyklu. Hujají, zaraduje se Spejbl hlubokým hlasem, neboť paraple uléhá na pestrobarvný operační stůl a panímáma Škrholová přináší koláče. Na babyce roste měkké i.

Prsty Tiresiovy na nitkách.

Přichází princezna.

Opona padá. V zákulisí visí panáci ještě udýchaní.

Když se postavil dvojdomek v Mánesově ulici, vzaly si sestry Noskovy severní část, neboť na pozemku byl trakař. My máme jižní část bez trakaře. Sestry Noskovy mají bratra Noska, s nímž nežijí ve svatosti, ačkoli on ve sklepě vyřezává panáky a větší je schnout před okno, na zahradu.

Pět Spejblů, osm Hurvínků dřevonahých, sotva dýchajících.

Pan Nosek češe třešně na vysokém starém stromě, pod nímž je ten trakař. Sestry, jež nežijí ve svatosti, mu odnesou žebřík. Bratr Nosek řve na stromě neobyčejně hlasitě, mnoho neznámých výrazů, patrně z her, jež nebyly napsány.

Trvá to až do noci. Dole před oknem kývají dřevonazí Spejblové bílýma nohama v houstnoucí tmě. Asi nastydnou.

Kašpárkův sen

Vylezu před oponu, dávaje
dobrý pozor, aby se nitky nezapletly
do sufit,
zazvoním (vesele) rolničkami,
strhnu čepičku
a než se principál vzpamatuje,
promluvím vlastním hlasem,
rozumíte,
svým vlastním hlasem,
ze své vlastní hlavy,
poprvé a naposled,
protože pak mne zas dají do škatule
a proloží hedvábným papírem,
řeknu to, co mám na jazyku
celou věčnost dřeva,

řeknu, jakkoli můj hlásek možná
bude směšný, trapně diškantový,
řeknu to nejvážnější a kruciální, řeknu své slovo...
Snad to bude slyšet.
Snad to někdo pozná.
Snad se nebudou smát.
Snad to poroste v dítkách
a zahlodá v těch velkých.
Snad to změní barvu kulis.
Snad to zjitří papndekl
a stíny reflektorů. Snad to pohne
zákony relativity.

Řeknu... Nazdar, děti, nazdárek,
klaní se vám Kašpárek!

(Interferon, čili o divadle)

Když se nedíváte

To snad aspoň víte, že by bylo nesmírným plýtváním obrazy, zvuky, benzinem, pevnými palivy, duševní energií, hormóny a elektřinou, kdyby se města měla pořád pohybovat, fungovat, přibývat a pustnout, pořád bez přestání a ustavičně, i když se nedíváte.

Když se nedíváte, není proč by se mělo něco dít, neboť by nebylo důkazu, že dění má nějaký smysl. Netoliko smysl, ale i záznam. Dění neznamenané by bylo rozpadem energie, dění nepozorované vámi by bylo čirou entropií dovedenou do úplného konce.

Nejenom, že pozorovatel ovlivňuje pozorování, ale pozorovatel dává pozorovanému smysl a tak je vyvolává z hlubin nesmyslného a naprázdno běžícího, či vůbec neběžícího. Mezi obojím nelze nalézt žádného postižitelného rozdílu.

Historie je jen to, u čeho někdo byl. Pokud u toho nikdo nebyl, běželo to naprázdno, nebo to vůbec neběželo, přičemž mezi oběma alternativami nelze rozhodnout, takže to vlastně nejsou alternativy.

Pulec, kterého nikdo nikdy neviděl, jest nepulec. Múra, kterou nikdo nikdy neviděl, není a marně naráží na okno za vzniku nezvuku. Takto, jak známo, zaniká na planetě denně několik set druhů živočichů, tajnosnubných rostlin, sinic, virů, pidimužíků a dušiček.

Tuto zásadní tvář skutečnosti pochopili již mýtotvorní předkové...

Olympští bohové a rytíři svatého Grálu se pohybovali mezi stavem neviděného a stavem viděného. Ve stavu viděného vstupovali do dění, ság, eposů a osudů. V hlubině čírého, nesmyslného a naprázdno běžícího neviděna pak museli býti opatřeni skvoucí glazurou, aby se o nich dalo alespoň kvílet.

Zcela čistotně se o tom vyslovil několikasetletý pohádkář. Šípková Růženka s příslušenstvím se dostává do provozního stavu, včetně základních biologických funkcí, jako je namátkou předení, líbání, zámku

oživení a produkce plodného potomstva, jedině tím, že jest spatřena nahodile migrujícím princem. Beze spatření by skončila skartací a absolutní nepoužitelností jako nikdy nenalezený trilobit.

Tuto zásadní tvář skutečnosti pochopíme každý někde a někdy. Někdo jako ledva donošené batole, jiný jako přesluhující děd.

Já jsem si to musel připustit velmi ostře hned, jak jsem se obklopil Plzní.

Když jdete po Fodermayerově ulici, na rohu Andělské okamžitě uvedou do provozu obchodní dům Brouk a Babku, lidi vcházejí a vycházejí, nesou balíčky a nenesou balíčky, dítě táhne trojkolku a teta táhne gumovou lahev, cinkají pokladny a na regálech se těší zboží. Kus dál k náměstí se okamžitě rozvoní Meinklův kšeft s kafem a černocho ve vysoké červené čepici se postaví na reklamní štít.

V obchodech začnou obchodovat a v bytech začnou bydlet. Tramvaj na Slovany začne přijíždět Říšskou ulicí a lidi s taškami a bandaskami v ruce začnou čekat.

Nadávači začnou nadávat a omdlelí či záchvatem navštívení začnou být odváženi.

Měsíc začne vycházet a v šest začnou stahovat roletu. Zvuky se začnou rozléhat a někdo si vzpomene na dějiny něžnosti, výroby litiny, kopání do kameňů a mluvení česky.

Když nejdete Fodermayerovou ulicí a naopak jdete Mánesovou ulicí, v této vystoupí z domů penzisti venčící psy a psi venčící penzisty, za vzniku stínů a hromádek. Šeříky se dají do vůní a tu a tam projeďte auto Praga.

Zatímco ve Fodermayerově ulici se všichni odeberou do skladiště obrazů a čekají na zvonek zvoucí na scénu.

Když jedete na kole z Doudlevec na Slovany, musí se na Homolce zaktivovat borovice a smrčky, takže jejich kmeny začnou zakládat další letokruhy, zatímco na konečné tramvaje se dá tramvaják do přehazo-

vání výhybky tágem. V panelácích rozsvítí v oknech a v hospodě začnou čepovat dvanáctku. Zatímco na Borech se odeberou do skladiště obrazů a čekají na zvonek.

Když jste ve škole, domov se složí do bedýnky jako dřevěný hrad s věžemi a cimbuřím a rodina se skácí do krabice jako sádroví, stříbrně omalovaní rytíři... Když jste doma, škola se smrští do dřevěného lakovaného penálu a učitel Tolar se změní na křídu barvy žlutozelené.

Proto jste docela a úplně zodpovědni za to, co se děje a co se neděje.

Jste odpovědni za to, že za Božkovem stojí na vršku Radyně a padají z ní šutry, jste odpovědni za to, že jede vlak do Koterova a že vezou někoho v černém voze na Ústřední hřbitov.

My Plzeňané jsme odpovědni za Plzeň, i kdyby se rozpadl i poslední dům. Kdyby se rozpadl, měli jsme se dívat, nebyl by se.

Jeho duše se přiblížila té oblasti, kde přebývají mocné davy mrtvých. Věděl o jejich svéhlavé a třepotavé existenci, ale nechápal ji. Jeho vlastní identita uplývala do jakéhosi šedého nehmatného světa: ten solidní svět, který tito mrtví kdysi pěstovali a žili, i ten se rozpouštěl a ustupoval... – napsal James Joyce v Dubliňanech, a to vzdor tomu, že ne navštívil Skvrňany, Petrohrad, Roudnou, Karlov a Pražské předměstí.

Zpráva pro dceru předškolního věku

Když se nikdo nedívá,
vzadu,
obloha a déšť se svine
jako notový papír s partem pro trubku,
domy a náměstí se sklídí do krabice
vystlané starými novinami,
ptáci se změňí na písmena
v tajné černé knize,
kaluže s odleskem noci a
vzdálených požárů se uloží na půdu
jako dary dědečka babičce.

Tramvaje se ukryjí do vaty z oblaku.
Chodci odejdou do šatny
a rozbalí svačiny,
neboť mají po chození,
když se nikdo nedívá.
A městem pátrá na sedmi vysokých nohách
obrovský pavouk a šeptem
upozorňuje na příští výstup.

Je přestávka v rozpačitém divadle
tisíce herců a jednoho diváka.

Když jsi jinde, domov vzadu
se scvrkne na skleněný betlém
pod vysloužilým vánočním stromkem.
Psi s očima jako mlýnské kameny
odnášejí tvou princeznu
ze smutného zámku, kde
filozofové stojí na hlavě
a král odkládá korunu
příliš těžkou pro šaška.

Hejna druhých dětí se vnesou
do koruny starého jilmu
a cvrlikají před spaním.

Když jsi jinde, domov vzadu
vsákne do malého zrcátka
a rodiče hrají v divadle much,
o němž nevíš, neboť je to
hra před hrou
a večer je na spadnutí.
Proto jsem vždycky trochu plakal,
když jsme byli po škole
a nebylo vidět domů.

Ale teď už jsem si zvykl.
I když
tu hru pořád ještě neznám.

(Interferon, čili o divadle)

Skutečná křídla

Verneovky a Psohlavce, Temno a Paní komisarku jsem četl s odstupem historickoobdivným. Babička mi byla sympatickou, zejména skrze Viktorku.

Ale žil jsem, ba vstoupil jsem, ba pojal v sebe postavy Josefa Haise Týneckého, pošumavského barda a bojovného přírodozpytce, jenž odhaloval církevní tmářství. Postavy tyto byli hmyzové, profesor Chrobák, Komár pisklavý a fámulus Čmelák, již cestou k Černému jezeru nebo k moři přemohli tolikeré úklady purpurového Páteříčka – Potemníka.

Běda. Nebyl jsem ani mušketýrem, ani Vinnetouem, ba ani Mistrem Kampánem. Byl jsem hmyzem a byl jsem jím rád. Pocítil-li jsem vznosné zoufalství, bylo to skrz Týneckého Vodníka, kterému u nás chcipla milovaná opice. A když Josef Hais Týnecký podpisoval své knihy v Besedě, stál jsem v dlouhé frontě a po provedení podepsání jsem cítil skutečná křídla.

O Popelce

Popelka přebírá hrách:
zrníčka špatná, zrníčka dobrá,
ano a ne, ano a ne.
A nepodvádí. A neklame.

Někde se smějí.
Někomu koně vyvádějí,
někdo si slavně pojede.

Střevíc už přece není malý,
jen prsty když se uřezaly.
Už je to pravda. Uvěřte.

Popelka přebírá hrách:
zrníčka špatná, zrníčka dobrá,
ano a ne, ano a ne.
A nepodvádí. A neklame.

Už jedou vozy s rolničkami,
už na bále se všechno klaní
té pozlacené nevěště.

Krev neteče, to jenom zdáli,
červení ptáci přilétali,
rvali si peří po cestě.

Popelka přebírá hrách:
zrníčka špatná, zrníčka dobrá,
ano a ne, ano a ne.

Oříšků není, není prince
jen se nám stýská po mamince
a je jen jedna naděje:
Popelka přebírá hrách.

Tiše, jako když váží krovy,

skládají strojek hodinový,
anebo jenom mísí chléb.

A třeba je to lehčí vzduchu,
třeba je to jen píseň v duchu,
třeba jen pířko pravdy je.

Popelka přebírá hrách:
zrníčka špatná, zrníčka dobrá,
ano a ne, ano a ne.

Popelka ví. A zná tu hloubku,
ví, že je sama, bez holoubků.
A přece ten hrách přebere.

(Denní služba)

Divadelní paradox

Není jen herecký paradox. Ještě před ním byl divadelní paradox. Jest v okolnosti, že divadlem nazýváme jakousi budovu s kupolí a se sousošími jakýchsi nahých otužilců v helmách nahoře. Uvnitř přebývá příšerná prázdnota pozlacených fosilií, baroka a nachového plyše, v němž i rušník muzejní natáhne brka.

Hlediště je naplněno vzduchoprázdňem, v němž chcípne plamen, hlas i myš, na chodbách táhne ostrý houslový tón na C struně s tlumičem, vyluzovaný absolutně sirým škorpiónem, který v zoufalství žere tepichy a věší se na věšácích v šatně, předstíraje, že je zapomenutým šušťákem.

Z této vzedmutné prázdnoty pod jménem divadlo se stává divadlo pod jménem představení odemčením zámků různých skleněných dveří, kroky ozvěny, oblečením plášťů šatnářek s taškami buchet a čaje, vpuštěním úchylných občanů, kteří chodí včas, návštěvou hajzlů a osazením hlediště pomocí perspektivních diváků, kteří nevidí na čísla nebo nerozumí číslům vstupenek, takže si sednou kam pánbů dá, avšak pánbů sešle návštěvníka se správným číslem, až bude po třetím zvonění a ztlumení světel a usednuvší kam pánbů dá zjistí pomocí obaterkované uvaďčky, že mají pánbů nepánbů lístky na příští úterý a na první balkon, čímž jest vyluzován šum a přidušný ryk, jaký panoval před Trójou, když byl Achajci skrytě plánován ten dřevěný kůň, jenž nebyl ničím jiným, než prvním divadlem bez použití kamenné budovy.

Hlediště opatřené a osídlené chtivým a pralinkožravým obecnstvem je něco tak existencionálně odlišného od řad sedadel potažených plachtou kvůli zachování plyše národu a sobě, že jest nutno postavit strmý dotaz, zda vyhrnutí, odtažení či zmizení opony textilní či světelné a nástup herecké akce znamená něco víc než potvrzení, že příliš nějaký lidi a čekají

na něco, co bude eventuelně místním kritikem označeno za divadelní představení, secvičené s režisérem j. h. Divadlo paradoxně nezačíná na jevišti, nýbrž pověšením kabátu v šatně a umístěním postavy či postav na místech k sezení či stání.

Mohu tak souditi, neboť jsem býval divadelním referentem gymnázia; pročež jsem věděl, o kolik víc je vidět z řady křesel 1–3 za 9 Kč než v řadě sedadel 4–7 na 5 Kč a jenž jsem propagoval Tajemství i Naše furianty a Hadriána z Římsů – při němž byla nahá ženská nad portálem v zadním prospektu zakryta lajntuchem, aby studentstvo nepřišlo na nemravné myšlenky – univerzálním argumentem, Děte na kulturu, volové.

Sám jsem využíval pilně jedné volné vstupenky na deset zakoupených a byl fanatickým přívržencem Májových cyklů, v nichž se plzeňská opera stávala poněkud světovou použitím dánského tenoristy Tyge Tygesena a hostováním pražských umělců, z nichž se do mého srdce zapsal Jaroslav Gleich, nejen jako rusalkový princ, ale jako Pinkerton v Butterfly, který neohroženě a na tenkých nožkách odnesl Madame Butterfly paní Kočové, jež měla přece jen trochu přes libretem předepsaných 16 let a sto dvacet liber, do zákulisí za příčinou vášně a vděčného aplauzu.

Divadelní paradox jsem ovšem vstřebal ještě jako dítě, jež bylo vzato rodiči na hostující Osvobozené divadlo. Miroslav Horníček mi dosvědčí, že se v Pěsti na oko nastupovalo z hlediště po můstku přes orchestr, a Jan Werich, mezi křesly a lóžemi se na jevištní akci beroucí, zastavil se a otázal honorace v lóži, jestli nemá bonbóny. Honorace se pýřila. Werich pak pronesl do hlediště, v němž při tom nástupu ustaly spory, kdo má vstupenku na teď a kdo na úterý a na balkon, památnou větu: Hele, na lóži to má a na bonbóny jim nezbylo.

Bylo to zahájení divadla potvrzující, že není zahájením, neboť již bylo zahájeno, když se dostavili obyvatelé lóže či křesla, ba dokonce když si tito brali

večerní šat a neušoupanou kravatu, vsunující pytlík s pochutinami do kabelky či pravé kapsy. Bylo to zdůraznění divadelního paradoxu, skrze který je pýřící se bluma v lóži stejně důležitý jako Jan Werich, ačkoli jejich reálná vzdálenost je přiměřená vzdálenosti fondánového bonbónu a filozofa.

Důsledkem divadelního paradoxu jest ovšem také neblahý stav divadla kdekoli, od Plzně po Menneapolis – St. Paul, kde není Jan Werich a kde se umělectvo tváří, že se začíná oponou. Že je jen problém textu a problém scény a nikoli problém hlediště, připomínajícího nadmíru Herakleitovu řeku.

*Tady na chodníku byl takzvaný courák,
kde couralo studentstvo v neděli dopole-
dne. Dokonce se chodilo vpravo, pravi-
delně zatáčelo a každý byl oděn sváteč-
ně. Byli jsme od přírody taková svázaná
generace. Ale nijak nám to nevadilo
a nijak mi to nevadí dodnes.*

Historie světa

Nejdřív byl vodík,
potom helium,
čtvrté skupenství hmoty,
a pak plyn,
a pak voda,
a kámen.

Pak byla protoplazma
tekoucí andělu smrti
mezi prsty.

Pak si opočlověk
pekl králíka.

Později Břetislav
porazil Uhry
a unesl Jitku.

Posléze mi maminka
nalinkovala a sepsala
takový černý sešit,
kde to bylo všechno
s letopočty a láskyplnými
poznámkami pod čarou.

Mnoho chlíveček bylo volných.

Pokouším se některý z nich
vyplnit.

Jen nevím, jestli proto,
že ve světě je
ještě tolik bílých míst,

nebo proto,
že je nechala

v černém sešitě
maminka.

(Tak zvané srdce)

O šermu

V Měšťanské besedě se konal Mandlův memoriál v šermu. Mistrem Kuntem, jenž byl vysoký, kostnatý, holohlavý a zavřený po demonstracích v roce 1953, jsme byli vycvičeni v pascalovském a v rilkovském přesvědčení, že sport bez techniky jest troskou těla a technika bez morálky je troskou duše.

Že kdokoli pláče na tomto světě, pláče pro nás.

Že kdokoli se směje v tomto světě – – –

Takže soudím, že sport je zejména proto, abychom mohli říci, že můj míč byl v autu a soupeřův lízal lajnu. Podnes soudím, že je podstatný rozdíl mezi atletem v anglosaském smyslu slova a sportovním vekslákem v českém smyslu slova.

Na Mandlově memoriálu v šermu v Měšťanské besedě jsem byl jedním z postranních soudců. Na planši byl mistr Skýva a mistr Maršal. Vedle planše byl stolek s trofejemi; černé peníze, pokud byly, byly v některém ze salonků vedle hlavního sálu. Ale asi vůbec nebyly.

Mistr Maršal zaútočil fleší, leč zakopl a ocitl se předkem těla pod stolkem s trofejemi, mimo planš. V šermu platí zásah šavlí pod pás, na břišní i zádové straně, pokud zasahují je oběma nohama na planši. Zasažený může být přítom kdekoli na světě.

Mistr Maršal se soukal zpod stolu s trofejemi, pozadu, šavli v ruce opírající se o zemi. Mistr Skýva čekal na planši, a když se objevila Maršalova záda s vyhrnutým dresem, pod níž se jevila holá kůže, mistr Skýva ťal. V šermu platí džentlmenské pravidlo, že nezasahujeme, když soupeř ztratil zbraň. Maršal neztratil zbraň, pouze lezl pozadku zpod stolka s trofejemi. Zásah byl platný a musel jsem zvednout ruku.

Podnes však vidím oči mistra Maršala. Muse-lo ho to na holé kůži bolet dost pekelně. Ale ten výraz byl o něčem jiném. O něčem mimo pravidla. Dokonce i mimo fair play. Dokonce i mimo lustrace, dědičný hřích a kolektivní vinu. Dokon-

ce i mimo důstojnost, jež nám někdy velí nekopat do ležícího. Ten výraz byl o ztrátě elegance.

Sport bez elegance je troskou snu, řekněme snu o vítězství.

V ŠK Plzeň jsme se učili nejen u mistra Kunta, leč ještě dříve u mistra Táborka, jemuž bylo něco přes sedmdesát, a mistra Kulhánka, jemuž bylo osmdesát a jemuž se klepala ruka přesně v polohách „pěti ozbrojené“, mezi tercií a kvartou. Na nohy už moc nebyli, ale ruku měli pořád rychlou. A elegantní.

Sport, stejně jako umění, vzniká tehdy, když jsme si vědomi závazné elegance.

Jinak by byl jen otázkou mohovitosti, zasloužilosti a jelit na zádech.

Ruka

Podali jsme ruku trávě –
a je to obilí.

Podali jsme ruku ohni –
a je to raketa.

Zvolna,
opatrně
podáváme ruku
lidem,

některým lidem.

(Slabikář)

Kapesní Vánoce

Vánoční Strom republiky stával na náměstí Republiky, ampliónová hudba sfér vyšívala zpěvy vánoční, padaly velké vločky, špička chrámu píchala do měkkého břicha nebe a těšení vertikální i horizontální naplňovalo staré město po okoralý okraj. Přicházeli s kasičkami na chudé, slepé, hluché, nevidomé, potracené a nenalezené, a každý, kdo cinkavě či aspoň harašivě zaplatil, dostal lísteček na klopu, se špendlíkem. Barvy – jeden den bílá, druhý den žlutá, třetí den růžová, čtvrtý den modrá, pátý den rajská, neboť byly takové doby, že celých dvacet kilo člověka padalo na misku vah jakési naděje.

Na chodníku před záchodky, dodnes nefungujícími, řval zkušený neoholený vyvolávač... Každá prskavka. Září a svítí. Jinou barvou. A jiným světem. Tak tedy vážení, každá prskavka. Září a svítí.

Přijela tramvaj a zvonila zvonky Druhé knihy Mojžíšovy.

Když jsme vyrostli, šli jsme tady s krásnou dívkou, nabalenou v baru na druhy Wilsonově třídě. Byli jsme dva a ona měla pravou ruku v mé kapse s mou levou rukou a levou ruku u toho druhého, tedy s jeho pravou rukou. Nebylo již slyšitelné hudby, kromě hudby v kapse. Na náměstí Republiky se v mé kapse hrálo významně, neměl jsem však evidenci o jeho kapse.

Byly to zvláštní kapesní Vánoce.

Cikáni se za námi otáčeli. Prskavky už nikdo neprodával.

Ale byly to kapesní Vánoce jako upomínka na původní Vánoce se stromem až do nebe.

Ostatně Vánoce nejsou nic jiného než upomínka na prvnější Vánoce, i když se bráníme navyklému redukcionismu. Vánoce jsou čím dál tím kapesnější.

Až nakonec zbyde v kapse jen samotná chladná a naše ruka a maličká nožička nějaké panenky, již jsem jednou našel na ulici a bylo mi jí líto.

Jak namalovat dokonalé Vánoce

Nahoře se namaluje
nebe hebké jako žabí vlas.
Dolů se naleje trochu tmy
ohřáté na pokojovou teplotu
nebo ještě trochu víc.

Ve tmě se kočičím drápkem
vyškrábne stromek,
nejkrásnější stromek,
o jakém se ani nezdá
všem fořtům světa.

A stromek začne
sám od sebe svítit
a celý obraz už přede
zelenou radostí,
purpurovou nadějí.

Ano, ale teď pod stromek
musíte položit
to
hlavní,
to, co si nejvíce přejete,
to, čemu zpěváci při kytaře
říkají štěstí.

Kočka to má lehké,
kočka tam položí myš,
setník si tam položí
největší tryskovou halapartnu,
která střílí, pálí a salutuje,
vrabec si tam položí
pás stébel na hnízdo,

pan oficiál si tam položí
vyřízený spis s červenou mašlí,
motýl si tam položí

nové latexové paví oko,
ale co tam položíte vy?

Přemýšlíte, přemýšlíte,
až den začne šedivět,
až řeka skoro odteče,
až i žárovky začnou zívát,
přemýšlíte
a nakonec
tam v té tmě vypijákujete
mlhavé bílé místo,
trochu jako dukát,
trochu jako loď,
trochu jako luna,
trochu jako krásná tvář
druhého člověka,

mlhavé bílé místo,
možná spíš jako prázdno,
jako opak něčeho,
jako nebolest,
jako nestrach,
jako nestarost,

mlhavé bílé místo,
a jdete spat
a říkáte si,
ano, už to umím,
ano, už to vím,
ano,
příště už
namaluji
ty nejlepší Vánoce,
co kdy byly.

(Tak zvané srdce)

Betlém

V chrámu Redemptoristů na Chodském náměstí se před Vánocemi objevoval Betlém, sice gypsový, leč bohatě omalovaný, v měřítku 1:6, pokud mají andělé v reálu metr osmdesát, chvojím obložený s opuletním pozadím hradeb Jeruzalémských či Betlémských. Naplňoval mne silnou vánoční radostí a napětím několika desítek voltů, jaké nebyla schopna vybit ani zbožná, leč povlovná kazání oltářní ani způsobná naučení v předsíni chrámové.

Před jesličkami se jeden andělíček obracel k příchozím poněkud trudovitou tvářinkou a nabízel kasičku. Když byla do kasičky vržena mince, andílek pokýval děkovně hlavinkou a zatahl rudou šňůrkou za zvoneček v jeskyňce, pročež zvoneček učinil stříbrolesklé cink cink.

Bylo to nádherné jako konec druhohor.

Nepochyboval jsem – a dosud nepochybují – že andělíček pokladníček si dobře pamatoval, kolik penízků kdo obětoval, a říkal to po službě v chudobné gypsové stáji Josefu tesařovi, Panně Marii a Jezulátku v bílých plavčičkách.

Obecně řečeno, nepochybují o metafyzice Betlémů v pravý čas a na pravém místě.

Betlémů je dokonce ještě víc než kostelů a kostelíků.

A hlavně jsou Betlémy mocnější než vyspělé katedelnice umělecké. Chodil jsem Dalího muzeem ve Figueras, litoval svého mistra, že se nedožil počítačové grafiky a elektronicky ovládaných soch. Chodil jsem Picassovou výstavou v Muzeu moderního umění a litoval mistra, že neměl šajna o přistání na Měsíci a nádherných myších vzniklých genovou manipulací. Chodil jsem Miróovou galerií v Barcelóně a litoval svého mistra, že nepracoval s UV světlem a superoxidovými výbuchy.

Přiznávám, že tyto relativistické postoje jsem zaujímal skrze Betlém v kostele u Redemptoristů. Mistři

se vzdalují prvotnímu divu, aniž by se dobrali divů nejnovějších. Přičemž – samozřejmě – nejde o moje oči. Jde o oči všech, kteří nenahradili intoxikacemi přírodní tajemství dechu, jež bylo svěřeno nám všem *na začátku*.

Nepochopil jsem – v umění – jak můžeme být dále, když jsme zapomněli, jak to bylo na začátku.

Dnes bych andělíčkově nedal korunku, neboť bych nevěděl, jestli by mu nebyla lehká příliš... Jen bych mu řekl tuto anekdotu, jež se mi jeví adekvátní původnímu kouzlu:

Jak tak se nad betlémským incidentem snáší ta kometa, Gloria in excelsis Deo, přicházejí tři králové ze zemí Středního východu a nesou zlaté a myrrové obětiny, hrdě vztyčeni. První a druhý král přistoupí k jesličkám a vznese své obětiny, za děkovného funění oslíka a blíže nespecifikovaného skotu.

Třetí král, vyššího vzrůstu, hrdě vztyčen, neprojde nízkým futrem chudobné stáje, praští se do čela, jen to cvakne, pustí cenné dary, chytí se za hlavu a zvolá:

„Ježíšikriste, to byla šupka!“

Marie Panna strčí loktem do Josefa tesaře:

„Vidíš, Josef, to je jméno. A ne Hugo, jak ty jsi chtěl.“

Nepochybuji o tom, že by andělíček pokýval a zazvonil a zmínil se po zavírací hodině.

Neboť soudím, že i andělíček se vyvíjí a není žádný suchar.

Devětadvacítka byla mé číslo; dvojka tmavomodrá, devítka nachová, zvuk sametový jako varhany z dálky. Devětadvacet dlažebních desek na cestě koloběžkou do Atlantidy. A stále si myslím, že v Prologu ke Goethově Faustu má být 29 andělů, o Valpuržině noci 29 příšer a na konci 29 lemurů kope Faustovi hrob.

Liturgie

Vystoupil
točitými schůdky
na kazatelnu s baldachýnem,
rozhlédl se, viděl skleněné oči,
porcelánové uši, růžence s navlečenými perlovými
molekulami protilátky proti slovům,

sklonil hlavu a vstoupil do kamene
barokního vinutého sloupu, v němž
před věky zkrystalizovalo gotické mlčení,

nadechl se a vnořil
po pás do píšťaly varhan,
odkud sáкло zdušené a molové
volání o pomoc.

Bylo ticho, jako když se
těsně před popravou
zadrhne provaz.
Jevilo se, že chrámu
narostl minaret jako
třetí ruka, jež se nemůže sepnout,
a na ochozu muezzin
se soumrakem kvílivě zanotoval
Pardón.

Stupňování

Do Prahy jsme jezdili za režijní jízdné druhou třídou, ona byla tenkrát i třetí. V Praze byly obložené chlebičky na Václavském náměstí, párky v Celetné a lfigenie v Tauridě. V Národním divadle. Po divadle byla noc a jelo se zpátky vlakem zvaným flamendr, pročež jsem usnul a v Plzni skučel, neboť po půlnoci je v Plzni vždy syrovo a podle dráhy běhají dravé lfigenie s kobyílí hlavou. K ránu bývá i Taurida.

Ovšem druhý den bylo to saténové stupňování města, od Plzně k Praze, nanejvýš obživné a pamětihodné. Z Plzně bylo kam zajet.

Z Prahy už ne.

Stupňování Prahy byla už jen Paříž a ta byla už vystupňovaná přes moc. Paříž byla, jako když vám spadnou hračky do kanálu za vzniku polární záře. Víc už to nejde.

Shledávám krásu života v tom, že to víc ještě jde a na to je Plzeň tak akorát, na začátku pohybu.

Konec týdne

V základech ovšem je
jízdni řád, který někdy platí
od pondělí do pátku, někdy v sobotu,
výjimečně v neděli, kdy odpočinul
od všeho díla svého,

který nosíme v zapomenuté kapse
takže zpravidla zmeškáme spojení.

Ale stejně tam dojedeme.

Bude opět neděle, den zvadlých písní.
V prvním poschodí u okna bez záclon
bude stát holčička v červených šatech
a čekat.

Na španělském náměstí budou upalovat
osmnáct židovských marranů
na počest svatby Marie Luisy a Carlose.
Ale my se ani nezastavíme
a zadem odejdeme domů,
zamyšleni.

Kilometr

Alej obrovitých buků a jasanů a podrobných relikvií třetihor vede od Kalikovského mlýna k Lochotínu a jest podle legendy dlouhá právě kilometr.

Je to kilometr nudy a zázraků.

Řeka u Kalikovského mlýna se láme v jezu, který za povodní burácí paleogenním hlasem a jest charakteru plnovousu, jenž roste vteřinu po vteřině, zase mizí a pelíchá a mizí a roste a pod ním jakousi hubou vztekle se řve, už pro tu strašlivou přechodnost. Tekutý mroucí nesmrtelný Krakonoš.

Za každým stromem aleje číhá Erbkönig, pták Noh, Jeroboám, duch čapí nůsek a zloděj v placaté čepici.

Na lukách rostou ocúny a po setmění hýkají osli, lvi a Karkulky odchované na dětské výživě Kalcit. Na stromech jsou vyryta znamení nemravného zvěrokruhu, bez komentáře a vysvětlení.

Tolik erlkönigů, pňů, oslů a nemravů v čase evropského rekordu v chůzi s držením za ruku na jeden kilometr. Nikdy nebude překonán, protože kilometr teď měří jednak o hodně míň, jednak o hodně víc.

Dlouze kafrat o kilometrových alejích ostatně přísluší jednak dementním stařenám a jednak geniům, jichž se v naší zeměpisné šířce, zaplat' pánbů, nedostává.

V dálce ve stromořadí lze vždy očekávat několik krásných tanečnic, které nás minou. Několik Kristů Pánů, kteří nám nabídnou pojistku na život (spěchají, maminka čeká s autem na silnici); několik básníků, kteří si nás spletou s několika jinými básníky; několik lékařů, kteří měli jako Axel Munthe v životě vždycky štěstí. Štěstí.

Magnetismus

Když se královna tázala
nad magnetickými silokřivkami
na hrubém Faradayově stole –
A k čemu je to dobré –
odpověděl Faraday,
dívaje se níže než byl její
krajkový límec:

Madam, a k čemu je dobré dítě?

Byl to vrcholový okamžik vědy
v dějinách, neboť

moderní lidstvo se dělí na ty,
co chápou gravitaci, a na ty,
co chápou kšandy,

buďto se ptáme na všechno,
nebo se neptáme na nic
a vesmír tudíž vznik
na náměstí Republiky
kondenzací intimspreje
svatého Mikuláše.

Park

Lochotín patří mezi parky vypuštěné do krajiny z Aladinovy lampy, ještě než mu ji v jednom ruském městě ukradli. Listí buků a babyk ševelí v zrcadlovém vzduchu a obrovský zlatý pavouk hraje v korunách na ocelových strunách pravděpodobnou melodií. Je to park třicestný a trojmo rozdělený jako vrš na suché ryby, trojvětý kvartet anebo trojnásobný párek v neděli odpoledne.

Park epický, neboť se děje v ostrých limitech a každou chvíli je ho konec, i když každý park je z definice nekonečný, jakož i park mytický, neboť staré stromy si vždycky dost vymýšlejí a ostatně v dolní části v umělé jeskyni býval skutečný sádrový poustevník, za mříží, aby ho neukradli, ale ukradli ho nakonec stejně jako tu lampu a nahradili nemýtickými výkaly.

V krytých pavilonech pod stromy hrají kapely rakousko-uherských duchů v parádních lajntuších, kapelník s bílými licousy, na lavičkách sedají za tmy milenci osmé filiální generace a čekají, až se setmí.

Jinak je pusto pod pavouky.

Až jednou za zlatoskvoucího dne se zde procházíme s dívkou, jejíž duše, srdce a prsy už nám nejsou tak dalece neznámy, ozývá se z korun melodie, pozor, ona se skutečně ozývá, možná v hospodě skryté vyhrávají, v hospodě, kterou nezříme, ach Čechy krásné, Čechy mé, melodie tak pravděpodobná jako Rašení jara.

Je to strašlivý kýč.

Ze strašlivých kýčů jsou utkány vzpomínky. Ze vzpomínek jsou utkány parky. Z parků je utkáno Už nikdy, nikdy, nikdy více, budiž ti milosrdný bůh.

Mícha

Flétna Šalamounova z elastické sloni,
varhany bílé polární záře,
zpěv delfínů a sirén,
hřebínek slepé
jeskynní
ryby.

Pletence vánočky u nás doma,
když místo mystéria křtu
byla na krku jen
nepravidelná latinská slovesa.

Antologie něžnosti v jazyku Pascal,

uzavřená, jako vždy,
do černých prstenů
obratle
 obratle
 obratle,
protože jinak bychom
samým neposkvrněním
ochrnuli
hned po porodu.

Hadi

Na skalnatém svahu nad Úhlovou jsou cestičky a za zákrutou řeky se vypíná stanice dráhy Valcha, jako když svatý Grál rozměnili za drobné. Na skalnatém svahu jest také les a šero a na odpočívadle pod lavičkou leží použitý prezervativ. Maminka se dívá významně na otce, který se snaží prezervativ zašlápnout. Z odpočívadla je výhled do údolí a do Litic v lučních dálavách.

Naše dorozumění se ustanovilo na tom, že je to svlečená kůže hada. My jsme byli vždycky spíše pro vědu.

Jen jsem ještě nevěděl, z kterého ráje hada.

Tajemství se rozlézalo městem, jako když se náhle rozpadne zámotek bekyně velkohlavé. Město se stávalo nočnějším a nočnějším. Ozývalo se syčení z rukávů temnoty.

Noční lidé H. G. Wellse požírali denní lidi. Uplynuly roky Nicméně a roky Avšak.

Avšak posléze řekla hadu: Ovoce stromů rajských jíme – a přišla do kina Alfa na Nočního motýla, kamž jsem ji rafinovaně pozval.

Nejtišší stezičku v lukách jsme záhy měli dobře prošlapanou a slunce se přiblížilo na dosah ruky. Takže uplynuly Jakož i.

A jednoho dne se město začalo scvrkávat zpět do jedné ulice, náhodou opět Skrétovy, do jediného domu, v jehož portálu konáme pozdně večerní výzkumy podobné snímání křídel aztéckého létacího hada, ostatně neschopného letu, do jediného bytu, kde je jediná dívka –

Město se scvrkává do jediného místečka u psacího stolu, kde se pod těžkými letícími oblaky píše devětkrát Devátá elegie jediné Karině, která je ještě živa, kde je jediný jediným, který bloudí nevím kde, jediný nikdy nepřijde –

Město se mění na helikoptéru převážející jediné tělo takřka bez duše, takřka v mozkové smrti –

A tak se stáváme sami sobě hady a město je spřízněným hnízdem hadů a jeden každý jsme nahý nahostí toho druhého a naše ruce jsou si rukojmími.

A co vlastně máte proti těm hadům?

Dva v krajině

V holé krajině se suchými vinohrady
tu a tam mamut, porostlý novinovým
papírem jako šupinami. Hlavu vpředu
a druhou hlavu vzadu. Pozoruje nás
úkladně.

V dřevěné boudě se opíráme zády
o vetchá vrátka. Chobot se blíží
zejícím oknem. Chráníš mne vlasovým stínem.
Chráním tě šeptem v barvě indiga.

Nicméně se vracíme.
Věčně se vracíme,
hlavu zvrácenou
proti hlavě vztyčené.

Oči proti očím.

Člověk v parku

Borský park jest z onoho rodu parků, nad nimiž stojí vždy průhledný balón čili montgolfiéra, neboť park je otevřen nahoru. Od smyčky, kde se tramvaj obrátí naopak, se přijde k lípě Masarykovy republiky, později jenom k lípě, když se republika obrátí naopak. Je na velkém koloběžkovém okruhu, jenž dokazuje, že Země je plochá.

Na zašedlých lavičkách jsou vyryty iniciály a na jedné pod topolem lehává mrtvý zašedlý sebevrah ve špinavých šatech, ráno ho vždycky sundávají.

Kaštany v dolíku pod trestnicí nesou ostnaté plody podobné zlatým jablkům Hesperidek a vržený kámen narážející na mocné větve vyťukává suchou melodii, která vzrušuje pajdavého hlídače do té míry, že sípavě klně a dává se do běhu, přičemž zpravidla ztrácí jednu nohu nebo jednu hůl.

Jiné cestičky jsou svažitě a zasněžené a umožňují drkotavý sjezd na rohačkách, zatímco se německá služka cucmá s vojákem. Lítý vlak jede od Litic. Posléze jsou i cestičky na okraji, pod kvetoucím hlohem, a s dívkou s růžovými pentlemi procházíme živým plotem do polí, kde ovšem nevíme, co dělat s pentlemi i s dívkou. Nashledanou, smrti, pod kvetoucím hlohem, napsal pan Nezval. Nashledanou, sbohem.

Park je místo, kde se nikdy přesně neví, co dělat. Akorát že se najdou ztracené nohy, odváté montgolfiéry a několik veršů.

Toto je pouze náhled elektronické knihy.
Zakoupení její plné verze je možné v
elektronickém obchodě společnosti eReading.